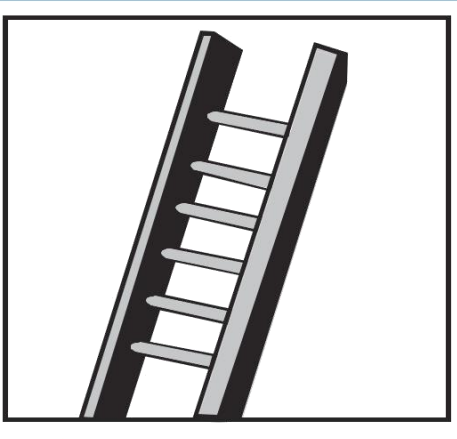

UN-HABITAT

**Barnaamijka Degsiimada Aadamaha
ee Qarammada Midoobay**

.10 G/degaanka Xildhibaanaka ahoo Adeegsade Awood

Taxanaha

Tababarka

**Komishanka
Yurub**

Xubinta G/deegaanka oo ah

Awood Adeegsade

Tilmaame-bare 10

Tababarka Hoggaanka la Doortay

**Xarunta QM ee
Deegameynta
Aadanaha
(Habitat)**

Xubinta Deegaanku markuu yahay Awood-adeegsade

Tilmaame-baraha 10aad

Tababarka Hoggaanka la soo doorto

**Tarjumaddii: Akaademiga Nabadda
iyo Horumarka (APD)**

Istanbul,1996 kii- “Shir-madaxeedkii Caasimadaha”.

**Taxanaha Agabka
Tababarka**

**Xubinta Golaha
Deegaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

HS/716/04SO

Sida ay muujisay natiijooyinka qiimaynta baahiyaha tababarka ee ay qabatay Xarunta QM ee Deegaamaynta Aadanaha (Habitat), baahiyaha tababarka ee khuseeya xubnaha golaha Deegaanka la soo doortay ee Dowladaha Hoose ama siyaasiyiinta heer degmo, waxaa loo arkaa inay ku jiraan arrimaha caalam ahaan ugu muhiimsan, isla markaana, ugu danaynta yar dhinacyada dhismaha wax-qabadka ee horumarka Dowladaha Hoose iyo maamulkooda.

Sannadihii ugu danbeeyey, tiro dalal kala duwan ah, sida Nepal iyo Poland ama Uganda iyo Paruguay ayaa markii ugu horreysay muddo tobannaan sano ah qaatay nidaamka ay ku dooranayaan xubnaha golaha Deegaanka iyo gudoomiyaasha/ Duqa Magaalada halka meelaha qaarna weligood aysan dooran. Baahiyaha tababarka ee madaxda la soo doorto ee Dowladda Hoose waxay xagga sare ugaga jiraan ajendaha dimoqraadiyadaha Dowladaha hoosa ee cagaha loo taagay/dhismay, sida Ecuador, India iyo dalka Marykanka (USA).

Si wax looga qabto baahiyahan, Xarunta QM ee Deegaamaynta Aadanaha (HABITAT) waxay samaysay oo ay tijaabisay taxanayaal buugaag Tilmaame-barayaal ah oo tababarka ku lug leh si ay uga taageeraan Xubnaha Golaha Degaanka in ay matalaan muwaadiniinta, siiyaan hoggaaminta loo baahan yahay magaalo iyo dad ahaanba, si hawl-karnimo leh ula shaqeeyaan Dowladda Dhexe iyo maamulka, farsamo-yaqaannada iyo xirfadlayaasha sare ee shaqaalaha Dowladda Hoose iyo hay'adaha la hal-maala. Tilmaame-barayaashani waxay soo koobayaan siyaasad iyo go'aan-qaadasho, xiriirka, wadaxaajood iyo hoggaamin, ka-qayb-gelidda, agaasinka iyo hagidda shirarka, xilalka karti-gelined iyo fududeyneed ee xubinta Golaha Degaanka, maamulka maaliyadeed iyo arrimaha kale ee la hal-maala.

Tilmaame-barahan, Xubinta Golaha Degaanku markuu yahay Go'aamiye, wuxu ka mid yahay taxanayaal 12 ah, looguna talagalay, bilow ahaan, in ay adeegsadaan tababarayaasha hay'adaha tababarka qaranka ee Dowladda Hoose ama waaxaha tababarka ee ku dhex yaal Dowladaha Hoose. Si ay ugu noqoto taageero dheeraad ah tababarayaasha adeegsanaya Tilmaame-barayaashan, Xarunta QM ee Deegaamaynta Aadanuhu (HABITAT) waxa kale oo ay soo daabacday buug kale oo kaabaya ama wehel u ah taxanahan Tilmaame-barayaasha ah. Buuggan la yiraah "Tusaha Tababaraha ee Tababarka Saraakiisha la soo doorto" oo ka kooban qoraallo tababaraha khuseeya iyo macluumaadba, waxaa loogu talo-galay in tababaruhu uga faa'iidaysto qorshaynta aqoon-is-weydaarsiyada Saraakiisha la soo doortay ee ku salaysan Tilmaame-barayaashan.

Waxaa la filayaa in Tilmaame-barayaashani si weyn wax uga tari doonaan xoojinta dhismaha awoodda wax -qabad ee Dowladaha Hoose iyadoo la barayo ku dhaqanka hoggaaminta wacan, kuwaas oo ka mid ahaa ujeeddooyinkii waaweynaa ee 1996dii Shirweynihii Xarunta QM ee Deegaamaynta Aadanaha, Habitat II.

Waxaan u mahad-naqayaana Dr. Fred Fisher iyo Mudane David W. Tees kaalintii ay ka qaateen diyaarinta Tilmaame-barayaashan iyo kuwo kale oo ku jira taxanayaashan, iyaga oo la kaashaday shaqaalaha Xarunta QM ee Deegaamaynta Aadanaha (HABITAT) Qaybta Tababrka ee ka tirsan isla Xarunta QM oo ay taageero u fidisay Dowladda Netherlands. Waxa kale oo aan rabaa in aan xuso talooyinkii iyo tilmaamihii ay ku darsadeen Tabarayaasha iyo madaxda Dowladda Hoose ee Costa Rica, El Salvador, Kenya, Lithuania, Romania iyo Uganda ee naga caawiyay tijaabintii goobeed ee Tilmaame-barayaashan.

Dr. Wally N'Dow

Kaaliyaha Xoghayaha -Guud

Xarunta Qaramada Midoobay ee Deegaamaynta Aadanaha (Habitat).

Xagga Koofiyadda

Koofiyadda qofka midigta ku sawirani gashan yahay ee bog kasta oo soo socda ku

sawiran waxa loo doortay inay muujiso kaalinta Xubinta Degaanka ee buugga lagu xusay

Xubinta Degaanku markuu yahay Awood- adeegsade

Tababarka Hoggaanka la soo doorto

Tarjumidda iyo habeynta af Soomaaliga ah ee Tilmaame-barayaasha Hoggaanka la soo doortay waxay ku hirgashay Barnaamajka Is-maamulka Fiican iyo Tababarka Hoggaanka la soo doortay ee ay maal-gelisay EU-da, isla markaana uu fuliyay Xafiis Goboleedka UN-HABITAT ee Afrika.

Tarjumidda iyo habeynta Af-Soomaaliga ah ee Tilmaame-barayaashan Tababarka Hoggaanka la soo doortay, waxaa ka hawl-galay koox tarjumidda ku xeel dheer oo ka tirsan: Akaademiyadda Nabadda iyo Horumarka, Jaamacadda Hargeysa iyo Jaamacadda Cammuud; iyaga oo ay ka caawisay Hay'adda QM ee HABITAT, laanteeda Hargeysa ku taal.

Mahad-naq gaar ah waxaa mudan Akaademiyadda Nabadda iyo Horumarka oo ka hawl-gashay tifaf-tirka iyo isu-ekeysiiinta Tilmaame-barayaashan.

Waxaa kale oo mahad-naq mudan Jacfar Maxamed Gaaddaweyne oo Akaademiyadda Nabadda iyo Horumarka ee Somaliland ka tirsan, Maxamed Muumin oo Jaamacadda Bariga Afrika ee Puntland ka tirsan iyo Maxamed Afrax oo Xarunta Cilmi-baarista iyo Dood-wadaagga ee Koonfurta-Dhexe ee Soomaaliya ka tirsan, kuwaas oo wada diyaariyay tarjumidda ereyada Ingiriisiga ah ee Tilmaame-barayaashan ku jira.

Mahad-naq gaar ah waxa isna mudan Maciej Sudra oo diyaariyay astaamaha iyo naqshadaha jaldiyada Tilmaame-barayaashan.

Nuqulkan ugu danbeeya waxaa dib u eegis iyo dib u sixid ku sameeyay Khuburo ay wakiilatay Wasaaradda Arrimaha Gudaha, Federaalka iyo Dib-u-heshiisiinta ee Dowladda Federaalka Soomaaliya iyo Hay'adda UN-Habitat Xafiiskeeda Muqdisho. Dib- u eegistan waxaa la sameeyay Oktoobar, 2018-kii.

Koofiyad dun ah oo uu gashan yahay Yemani Rakuub fuushani

**Xubinta Golaha
Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka la
soo doorto**

Sida loo Isticmaalayo Tilmaame-Barahan 1

Qaybta 1aad.

Xubinta Deegaanku markuu yahay Awood-adeegsade	3
Qeexid	5
Soo-ururin	5
Milicsi	5
Aragtiyaha iyo filradaha	6
Ma qof mise wadar	8
Milicsi	10
Fikrado kala duwan oo ku saabsan awoodda	11
Adiga iyo shaqaalahaaga ku kaalinaya	13
Samaynta xidhiidh tayo leh	14
Qodobbo muhiim ah	16
Raad-raac	17

Xubinta Golaha Degaanku markuu yahay Awood- adeegsade

Qaybta 2aad

Aqoon-is-weydaarsi Xubinta Deegaanku markuu yahay Awood-adeegsade	18
Muuqaal guud	20
10.1 Layli is-kulaylin: Gole magaalo oo awood badan	22
10.2 Layli: Tusmaynta Xidhiidhka awoodda	23
10.3 Bandhigga Tababaraha	25
10.4 Is-qiimayn: waydiimo qofahaaneed oo xoojin ah	26
10.5 Layli: Dhacdooyin khatar ah oo ku saabsan isticmaalka awoodda	30
10.6 Layliga Xirfad gudbinta.	34

Tababarka Hoggaanka la soo doorto

Tilmaame-barahan loogu tala galay tababarka xubinta gole ee awooddiisa wax ku qabta, sida buugaga kale ee taxanahan ka midka ah waxa loo isticmaali karaa siyaalo badan.

Wax isbarid

Qoraalka bilowga u ah buugan waxa la rabaa inuu qofku iskii u isticmaalo. Waxa kaliya ee aad u baahantahay waa meel degan oo aad ku fikirto iyo waxoogaa waqti ah, iyo wax aad wax ku qorto. Si aad natiijo aad u fiican aad u heshid waxa aanu kugu dhiirigelinaynaa in aad qorto jawaabahaaga ku saabsan su'aalaha marba marka ka dambaysa lagugu waydiinaayo qoraalkan. Qiimihii waxbarasho ee macluumaadkaa ayaa dhawr jeer u laban-laabmaysa akhristaha waqti siiya arimahan.

Tababar aqoon-is-weydaarsi

Qoraalada tababaraha, qalabka tababarka iyo layliga buugan waxaa looga jeedaa inay tababarayaasha khibrada lihi ka faa'iidaystaan markay ku isticmaalaan tababarka dood cilmiyeedka ah ee la siinayo xubnaha golaha ee ka kala socda Dowladdaha Hoose oo kala duwan. Waxana aanu halkan ku soo darnay siyaabo kala duwan oo waxbarasho iyo foomam tababarayaashu ka helayaan dabacsani una sahlaya in dood cilmiyeedku fuliyo baahiyaha gaarka ah ee xubnaha golaha ee tababarka ka qayb qaadanaya. Waxaa kale oo aanu u jeednay markaanu diyaarinaynay buugan in aanu kugu dhiirigelinno adiga (Tababaraha) inaad khibradaadii gaar ahaaneed buugan ku kordhiso si kor aad ugu qaado tayada waxbarashada ee qalabkan waxbarasho siinayo xubnaha ka qayb galayaasha ah.

Tababare, waxaa laga yaabaa inaad goosato isticmaalka qalabka waxbarasho ee buugan ku xusan, iyada oo ah sideedaa hadda loo soo bandhigayay. Haddiise aad doorbido waad u dhigi kartaa si kale adoo tartiiba u bedelaya kolba baahidu sida ay tahay, si aad u fuliso ujeedooyinka xaaladaha tababar ee gaarka ah. Saddex saacadood oo tababar ah ayaa bixin kartaa adoo tababarada muhiimka ah iyo qalabka ku xusan buugan isticmaalaya. Ama inta aad ka faa'iidayso waxyaalaha badan ee buugan ku xusan oo aad ku darto waxyaalo xagaaga aad kaga biirisay ayaa ka dhigi kartaa barnaamij maalin dhan ah.

Buugana wuxuu ka mid yahay 12 buug oo taxana ah oo lagu tababarayo hogaanka la soo doortay. Waxaad go'aansan kartaa ama lagaa codsan karaa inaad isticmaasho qaar ka mid ah buugagan ama dhamaantoodba muddo dheer. Buug kasta oo taxanaha ka mid ah in kasta oo si gooni ka ah kuwa kale loo isticmaali karo, haddana iyaga oo sida ay iskugu xig-xigaan loo isticmaalaa waxa ay siinaysaa xubnaha golaha ee ka qayb galayaasha ah awood badan iyo khibrad waxbarasho oo midaysan.

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Tababar kooxeed

Qalabkan waxa kale oo waliba la isticmaali karaa iyadoo la door bidaayo lana kaashanayo Tababare/sahle khibrad leh, si kor loogu qaaddo adeegga xubnaha golaha deegaanka ee ka wada shaqeeya gole xukun oo isku mid ah. Marka la tababarayo xubnno deegaan oo wada shaqeeya, waxa aanu rumaysanahay in fududeeyuhu diyaar u yahay in uu u nidaamiyo arimaha tababarka ee buuggan siyaabo kala duwan. Waxaa dhici karta marar aad adiga oo fududeeye ah aad dooran karto in aad ku kordhiso arimo cusub, iyada oo aad xaalada iyo sifooyinka kooxda aad eegayso. Waxaanu rajaynaynaa in xaaladaha sidan oo kala ah aad u arki doonto buug yarahan “agab adeeg” oo koobay fikrado tababar oo badan oo la isku dari karo, lana is ag dhigi karo, la toosin karo ama la iska dhaafi karo, marba xaaladdu sida ay keento.

Waxaad ka helaysaa Tilmaame-barayaashan tababarka arrimo dhawr ah oo aad kala dooranayso. Waxaa aanu rajaynaynaa in aad si buuxda uga faa’iidaysato.

**Xubinta Golaha
Deegaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka la
soo doorto**

Qaybta 1aad

Qormo

Xubinta Deegaanku markuu yahay Awood-adeegsade

**Xubinta Golaha
Deegaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka la
soo doorto**

**Xubinta Golaha
Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka la
soo doorto**

Qeexid

Xubinta Golaha Deegaanku markuu yahay Awood-adeegsade wuxu isticmaalaa awooddiisa qof ahaaneed iyo tan rasmiga ah si uu wax u qabto.

Soo-ururin

Qoraalkani waxa uu eegayaa mawduuca murugsan ee ah “Awoodda”, kaas oo la xiriira shaqadaada ah sarkaal la soo doortay. Waxa aynu dib u eegi doonaa qaar ka mid ah sharaxyada soo jireenka ah ee awoodda, waxana aynu baari doonaa siyaabo ay saraakiisha la soo doortay ay sidan uga taya roonaanayaan, iyaga oo “Awoodooda wax ku qabanaya”. Waxana aanu halkan ku xusaynaa in kaalinta awoodu ay tahay mid aad ugu dhaw in si xun loo adeegsado.

Milicsi

Marka aan naftayda ka fikiro inaan ahay awoodiisa adeegsade waxyaabaha hoos ku xusan ayaa maskaxda ku soo dhaca.

**Xubinta Golaha
Deegaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

1.	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
2.	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
3.	_____
	_____
	_____
	_____
	_____

Sharraxa aanu siinay kaalintaada awood-adeegsade waxa uu iska indha tirayaa murugsanaanta uu arinkani xambaarsanyahay. Nin ku takhasusay cilmiga siyaasadda ayaa ku shabahay awoodda “ mid ka mid ah fikradaha taanbuuga wayn ee cabsida leh ee hoostiisa lagu hayo jimicsi-madadaaleed oo lagu ciyaarayo ugu yaraan saddex goobo”. Ninka la yiraahdo Max Weber, oo ah nin Jarmal ah oo ku takhasusay cilmiga bulshada, oo ku caan noqday sharixii uu ka bixiyay fikirka shaqooyinka xafiisyada ee iskadaba wareegga ah ayaa mar yiri:

“ Awooddu waxa weeye wax suurta gal ah oo qof kaliya oo jilaa ah oo ku xiran bulsho uu is taago goob uu fulin karo waxa uu rabo, in kasta oo laga hor imanayo, iskaba ilow asaaska waxan suurta galka ihi uu cuskanayo”

waynu ku dheeraan karnaa isku daya aynu rabno inaynu ku qeexo awoodda, mase hubno in taasi wax tarayso.

Waxaa laga yaabaa in dadka qaar ay is waydiiyaan xikmadda ku jirta ka hadalka arinkan iyada oo lagu soo bandhigayo tiro ah qalab waxbarasho sida tan oo kale. Ujeedada jirtaa waxa weeye in lagu qeexo awoodda weerahan soo socda:

“ Mawduucu aad ayuu ugu jiraa siyaasadda”

“Siyaasiyiinta deegaanku waxay haystaan imika awood ka badan tii ay xag masuuliyadeed isticmaali lahaayeen”

“Awoodu waa shar, waa laga yaabaa in loo baahanyahay, hase yeeshee waa shar. Ilaama aha in aynu ka hadalno.”

“Waxa ugu dambeeya ee xubnaha golaha deegaanku u baahanayihiin waxa weeye awood dheeraad ah. Yaan la siin fikrado kale oo ay awood ku raadsadaan.”

Waxaa nasiib darro ah in weerahaasi leeyihiin xarig run ah oo isku xiraya. Inagu ku talax tagi mayno raadinta tusaalayaal ku saabsan xadgudubka awoodda ee ay ku kacaan saraakiisha loo doortay deegaanka, ama si xun u isticmaalka xukunka uu xafiisku leeyahay. Waxana aynu nahay maskax gaab haddii aynu malaysano in aanu jirin qof doonaya xafiis bulsho oo is leh aad ka taajirtid ama aad soo hoysid guul siyaasadeed. Musuq-maasuqa awoodda deegaanku waxa weeye, waliba xadgudubka ugu xun ee xagga xukunka, maxaa yeelay wuxuu xadgudubku ku dhacayaa dadkii deriskaaga ahaa “dadkaagii

kula dhaqnaa”. Kaasi waa deegaanka. Marka ay masuuliyaddu tahay mid qaran ayaaba laga yaabaa in dadkii deriskaaga ahaa xiriirkiinu aanu badnayn oo muuqaalkoodu aad u koobanyahay, xadgudubka qof ahaantana inta ka soo gaaraysaa ay yartahay.

**Xubin Golaha
Deegaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka la
soo doorto**

Waxa aynu ognahay in ay suurto gal tahay in aad ku xadgudubto shaqadaada xubin gole

deegaanimo. Hase yeeshee shilinku laba dhinac buu leeyahay ayay leedahay (Xarash iyo Madax). Bal aynu wajigan kale eegno, awooddan aad heshay markii aad qabatay maamulka xafiiskan lagu doortay sarkaal ahaan, waxa ku jira oo kale il awoodeed oo aad bulshadaada wax ugu qaban karto . waxaa laga yaabaa in aad dareentay in aanu isticmaalnay ereyga “Maamul” ama “masuuliyad” markii aanu isku deyeynay in aanu sharaxno aas-aaska awoodaada. Dadka qaar ayaa ku doodi kara in awoodda iyo masuuliyaddu isku mid yihiin, waxase aanu filaynaa in ay kala duwanyihiin, bal inta ugu liidata waxa u dhexeeya farqi aynu waxoogaa kala soocidooda ku qaadano.

Mas’uuliyaddu waa haykalka sharci ee aad adiga iyo xubnaha golaha ee kale ku shaqaysaan si aad hawlaha u gudataan idinka oo bulshada matalaya. Mas’uuliyaddu waa nidaamka la isticmaalo si loo fuliyo qiyam la wadaago. Mas’uuliyaddu waa ogolaansho adiga iyo golaha si sharci ah, laydiin siiyay in aad maaraysaan hawlaha qaar isticmaashaana kayd la ogyahay si aad u gudataan ujeedooyin guud ama bulsho. Mas’uuliyadda xubin golenimo waa isha sharci ama sida rasmiga ah ee aad awoodda ku qaadata, mase aha meesha kaliya ee aad awood ka qaadan karto si aad hawlahaaga u fuliso.

Awooddu waxa weeye maaddo soo jiita siyaasiyiinta iyo aqoonyahanadaba. Mar haddii labaduba ay awoodaan in ay arinkaas ka fikiraan. Aqoonyahanadu waxa ay isku dayeen in ay sharaxaan awooddu halka ay ka soo jeedo, halka siyaasiyiinta iyo qaar kalena ay arimaha gaacantaba ula tagaan. Labada qof ee kala ah French iyo Raven ayaa maareeyay sida ay u sharaxi lahaayeen ilaha awoodda, waana darajooyinkan:

1. Awoodda abaalmarintu, waxa ay ku dhisantahay anoo rumaysan in aad bixinayso abaalmarino- dalacaad, soo dhawayn, ictiraaf, suurta galin, helista qalab iyo kayd kale.
2. Awoodda qasabka ahi waxa ay ka dhalanaysaa aragtidayda ah in aad awood u leedahay ciqaab- inaad ixanuujiso, inaad digniin isiiso, inaad icasisho oo aad iga qaado dano aan haysto.
3. Awood sharci, waa mid shaqada rasmiga ah (kursiga) aad u hayso bulshada ku tiirsan. Tani waxa ay ku siinaynaysaa inaad awood aniga iyo qayrkayba nagu isticmaasho.
4. Awood la cuskado, waxa ay timaadaa marka aad qof u aragto inuu yahay mid leh raad ama calaamad dhalinaysa in la ixtiraamo, la maqlo, lagu xidhnaado ama loo hogaansamo.
5. Awoodda khabiirku, waxa ay ku xirantahay marka qof la rumaysanyahay inuu leeyahay cilmi gaar ah ama xirfad ama khibrad.
6. Awood xogogaalnimo(war hayn), waxa ay timaadaa marka aad rumaysantahay in qof uu hayo war ama heli karo war, aad u baahantahay² .

Lixdaa darajo ee awooda ah ee ay sharaxeen “ French iyo Raven” waxa aanu ku daraynaa laba dheeraad ah oo caadi u ah khibrada saraakiisha la soo doortay, waxana ay yihiin:

7. Awooda xiriirka, waxa ay ku xirantahay adoo rumaysan in qof ah xubin gole uu

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

la leeyahay xiriir dad muhiim ah ama wax raadayn kara.
8. Awooda caawinta,]]

Bal aynu u eegno si xeel dheer meelaha xudunta u ah awoodda. Saddexda hore (Abaalmarinta, qasabka, sharciga) waxa ay ku xiran yihiin xafiiskaaga. Kuwani waa awoodo la filayo

oo si caadi ah kuugu imanaya marka lagu doorto xubin gole. Waxana ay ku siinayaan awood aad ku bedesho dhaqanka qof kale in kasta oo uu ka hor yimaado awoodaa aad ku bixinayso isbedelkiisa. Taas ayaa ah awooda dhabta ah.

Afarta ilood ee awoodda (xog, cuskasho, khibrad, iyo xiriir) waxa la isticmaali karaa oo kaliya haddii dadka kale rumaystaan inaad leedahay ama haysato awooddaa. Si kale haddii loo dhigo, haddii aad rumaysantahay in aad khibrad u leedahay goob aad ku takhasustay, hase yeeshee aanay jirin cid kuu ogi, way adagtahay inaad awoodaa ka faa'iidayso. Arinkaa se wax ayaad ka badali kartaa. Waa haddii aad nagu qanciso inaad tahay khabiir. Taasi ayaa ku dhaboobaysa awoodaha kalena. Tusaale ahaan waxaa laga yaabaa inaad dhab ahaantii xiriiro leedahay, hase yeeshee taasi noqonmayso il awoodeed haddii dadkii aad la xiriiraysay aanay wanaag celin lahayn. Haddii si kale loo sheego, ilahaasi waxa ay u baahanyihiin xiriir in aad la samayso cidada kale si xiriirkaasi u noqdo xoojin aad u adeegsan karto wax qabadka.

Isha ugu dambaysaa waa awooda caawinta, waxana ay ku xirantahay kartida aad wax ku dhalin karto una muujin karto in isku darka ilo awoodeed oo badani ku siinayso kaydka aad u baahnayd si waxa aad doonayso aad u qabato. Marka taa aad maskaxda ku sawirato waxaa dhab ah in aad u baahantahay kartidii aad si tayo leh isugu gayn lahayd.

*Haddii xuubka caarada la isu geeyo libaax way xiri
karaan*

Maahmaah “**Itoobiyan**” ah

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Ma qof mise wadar?

Dhinac kale oo arinka awoodda laga eegayo waxa weeye in aad kali wax u qabanayso iyo in aad u baahantahay in cidi wax kula qabato.

Waxa aynu soo qaadnay wajiga ku saabsan wadar wax u qabashada, iyadoo la cuskanayo awoodahaagii sharci.

Inkasta oo awoodahaas xubnaha deegaanka qof-qof loo siiyay way adagtahay in qof xubin gole deegaan ahi kili u isticmaalo. Maayarkuse taa kalama sinna, waxaa iyana aan la sinnayn xubnaha haya xafiis awood sharci leh. Laakiin bal aynu eegno ilaha awoodeed ee lagu siiyay addoo ah xubin goob wayn jooqta ah. Si guud, kartidaada aad qof ama koox ku abaalmarin karto, ama aad ciqaabi karto qof ama koox (Awooddii qasabka), ama isticmaalayso

il awoodeed oo aad sharci u leedahay, sifo sharci ah, marka aad xubin gole ka tirsantahay way yartahay awoodaadii, ama maba jirto maxaa yeelay awooddii golahaa sharci ayaa kula wadaaga adna xubin uun baad ka tahay. Markaa awoodaada dhabta ahi kuma jirto ilaha awoodeed ee xubnaha kale kula wadaago sida awooda abaalmarinta- qasabka- sharciga, ee dhab ahaantii waxa ay ku jirtaa isticmaalka awoodaha kale. Tusaale ahaan haddii aad leedahay sifo gaar ah oo soo jiidanaysa xubnaha deegaanka ee kale oo ay u janjeeraan xubnuhu inay ogolaansho daayoo ku siiyaan codkooda iyaga oo eegaya sifooyinka aad leedahay tani waxa ay kordhinaysaa awoodda aad qaybta u leedahay.

Taas oo kale ayaa ka suurtoobaysa awooda khibrada. Haddii asxaabtaadu ogtahay in aad taqaano inta ay yaqaanaan in ka badan oo ku saabsan mawduuc markaa la hayo, waxaa laga yaabaa inay hoos yimaadaan aragtidaada marka go'aan wadareed la gaarayo. Tani waxa ay kordhinaysaa awoodaada aad arimaha ku fuliso. Laakiin awooda la iska kaa siin maayo uun, ma la iska kaa siinayaa baad filaysaa? Waxa aynu dhammaan aragnay xaalada uu qof leeyahay khibrad badan hase yeeshee cidina ayna doonayn inay dhegaysato, maxaa yeelay waxa laga yaabaa in aanu soo jiidasho lahayn ama sumacadiisii khibradeed wax yeelay sababtu waxay doonto ha ahaatee.

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

Awoodda xog-ogaalnimada iyo xiriirintu way adagtahay in la qiimeeyo marka ay dadku ka shaqaynayaan meel awoodda ay kooxi wadaagto. Haddii aad hayso xog aan dadka kale hayn oo aad si sharci ah u isticmaasho markii ay ku haboonayd waxaa laga yaabaa in ay miisaankaaga kor u qaado xagga asaagaa, marka uu yimaado xiliga cod dhiibashadu. Mid ka mid ah qorayaagii buugga ayaa khibrad u lahaa maamulka magaalada taas oo halkan ka muuqanaysa. Golaha magaalada ayaa ku qal-qaalin jiray inuu u fidiyo heshiis biyo isticmaal ah oo faa'iido badan leh iyo goob macdanta lagu dhalaaliyo, heshiiskaa

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

oo mad-madow lahaa waxaa dhacay in agaasimihii magaaladu uu u sheegay golaha in qoladaa macdanta dhalaalisaa ay u isticmaalayeen qalab magaaladu leedahay sanado badan siyaabo aan sharci ahayn (Qalab lagu sheegay heshiiska cusub). Xogtaa la helay waxay si tayo leh u bedeshay golaha codayntiisii oo halkii ay uga codayn lahaayeen goobta macdanta ka shaqaysa, ka codeeyeen(diideen). (Waxa aynu ku dari karnaa in warkaa shaaca laga qaaday uu u dhawaaday inuu shaqada Agaasimihii magaalada ka eryo. Waxaa la ogaaday in qofka leh goobtaa macdantu uu la leeyahay awood badan oo xiriir laleh golaha, xiriir kaas oo ka badan ka Agaasimuhu golaha la leeyahay).

Awoodda caawintu waa mid leh guul iyo xoog ka badan inta dad badani rumaysanyihiin. Waxa jirta badanaaba in masuuliyada sharci ee goluhu aanay ku filnayn, si loo fuliyo mashaariic murugsan, ama loo bilaabo adeegyo muran badan oo adag. Hadaba xaaladaha waxaa macquul ah in si nidaam ah dib loogu eego meelaha awooddii taalo ee aynu sheegnay, si aynu u eegno inay jiraan fursado lagu isticmaali karo awoodo isku jira (wadaag ah) si ujeedadii loo fuliyo.

Awooda qofku waxa ay galaysaa meel la yaab leh oo maroorsan haddii goluhu laba kooxood u kala jabo oo qof ka mid ah xubnaha goluhu uu noqdo dhex-dhexaad oo aanu dhinacna (labada is haya) ku biirin. Qofkaa “dhex-dhexaadka” ahi waxa laga yaabaa in aanu gaar ahaantii haddii sifaadkiisa la eego aanu awood badnayn, hadana qofka xaaladaa oo kale ku

jiraa wuxuu awoodaa sida in badan dhacda, inuu yeesho awood badan oo hadii sidaasi aanay jirin uuna yeeshen. Waxa aan jecelnahay mar kale in khibradayada aanu ku muujino arinkaa.

Qoraayasha (buuga) mid ka mid ah ayaa ku nool bulsho yar dhexdeed, halkaa oo muwaadiniintii qaar ay abaabuleen “Inqilaab” si ay u qabsadaan guddiga bulshada ee tacliinta markii ay ascaartii kor u kacaday waxyaabo kalena jireen. (Ogaan baa loo isticmaalay ereyga inqilaab si uu qofka u soo jiito). Dhab ahaantii muwaadiniintii waxay ku guulaysteen inay shan qof doorashadii ku soo saaraan, tan oo dhacday daqiiqadihii u danbeeyay, markii la qaaday doorasho dadka magacyooda la qorqorayay. Hadaba tirada golaha oo ah sagaal, waxa taa macneheedu yahay in guushii raacday markii ay aqlabiyaddii noqdeen, yeeshena awood ay ku maamulaan cod bixinta iyo ajandahaba. Waa guul dhab ahaantii, hase yeeshee guushii masii jirin. Waxa dhacday in mid ka mid ah qoladii cusbaa ee la soo doortay uu goostay inuu u janjeedhsado (lana shaqeeyo) xubnihii hore u sii joogay isaga oo khadkii u dhexeeyay labada kooxood ka gudbaya. Halkaa wuxuu khasaare ka dhigay dhammaan wixii guul xubnihiisii hore iyo taageerayaashoodii ay isu keeneen iyagoo doorasho kulul u soo galay si ay nidaamka iskuulka u qabsadaan. Haddaba awooddii xubinta dhex-dhexaadka ihi waa taa kolba cidda uu u codeeyaa ay guulaysanayso.

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

Inta aynaan arinkan sii wadin waxaanu ku siinaynaa fursad aad ku milicsato waxoogaa dadaalkaaga ku saabsan golaha deegaanka ama xaaladaha kale ee ku saabsan in aad awooda isticmaasho.

Milicsi

Xusuuso mar ama laba jeer oo aad dareentay in aad “Awood wayntahay” adoo xubin deegaan ah. Maxay ahayd xaaladaasi? Maxaad filaysaa inay ahayd awooddii aad isticmaalayshay? Maxay ahayd natiijada ka dhalatay isticmaalka ishaa awoodeed? Haddii xaaladdaasi dib kuu soo mari lahayd, arinka wax ma ka bedeli lahayd? Haddii aad badali lahayd , waa maxay waxaad ka badali lahayd , maxaadna u badali lahayd?

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Imika ka fikir xaalad aad dareentay “Awood darro” maxay ahayd xaaladdaasi? Maxaad sidaa u dareentay? Kumaa markaa awoodda lahaa? Maxaad filaysaa in uu ahaa nooca il

rumaystaa waa awooda u horeysa ee dadka jilicdasan “.

Awooda oo ay qabsadaana waxa ay ku bilaab maysaa marka ay iska diidaan sharaxa ay kuwa awooda haystaa isa siiyeen.

Qarniyo hore, (Greece) Giriigii hore ayaa ninka la yiraahdo De mosthenes uu dadkiisa la taliyey isagoo yiri: Qofka xikmada lihi wuxuu haystaa arin caadi ah oo uu aduunkan isku ilaaliyo, taasi oo nabad fiican u ah dadka dhamaantii. Maxaan ujeedaa? Waa in aanad cidna aaminin. Iga qor taa, hayso taa, taas oo keliya illaasho,markaa weligaa dhaawacmi maysid.

Waxaa laga yaabaa inuu sheegista arinkaa ka yara bad badiyey, hase yeeshee waxa uu ku siinayaa fekrad la xiriira dhibta saraakiil badan oo bulshada u adeegaa ay la kulmayaan marka uu jawigu yahay shaki iyo aamin la’aan. Qofkii oo xag dhaqaale iyo xag bulshaba khasaare ku sugan,waxaa kale oo aynu ku dari karnaa “oo waliba xuquuqdiisa siyaasadeed la duudsiyey; layaab ma laha in aanu rumaysan waxa ka soo baxa xafiisyada magaalada meelkasta oo caalamka ahba.gaar ahaan xaga siyaasada. Shakigaasi iyo aamin daraduba waxa weeyaan inta badan wax jira waana mid ka mid ah caqabadaha ugu waaweyn ee ay ku simbiririxanayso dowladda hoose ee tayada lihi.

Awooda inta badan waxaa loo qaataa in ay tahay qorshe ka imanaya xaga madaxda oo hoos usoo daadagaya, halka dhab ahaantii labada dhinacba(madax iyo mijo) ay ka imanayso. Waxa laga yaabaa in ay taasi u noqoto daris jilcinaya dad badan oo u hanqal taagaya; “goobaha awooda” iyaga oo ay caddaanayso.

2. In awoodoodu ku xirantahay in badan sida dadka kale iyaga u aaminaan. Markaa xubinta gole ee matalaysa bulshadu waxa ay ku kalsoonaan kartaa in awooda xoojinta bulshadu ay dhinac kasta jirto.

3. xiriirada awooddu waa wax dhaq-dhaqaaqaya oo aan taagnayn, lana kulmaya dib u tashi joogta ah.

Golaha deegaanku wuxuu u baahanyahay inuu xidhiidh la lahaado bulshada oo aanu ku ekaan doorashadii xafiiska bulshada loo doortay. Dhab ahaantii kor ayaa loo qaadi karaa heerka is dhexgalka iyo gorgortanka.

Haddaba marka aad xafiiska qabato ilaha awoodaadu kuma xirna xafiiska aad hayso, ee waxa ay ku xiranyihiiin kartidaada aad ku dhalin karto kalsooni iyo xidhiidhyo aad la yeelato kuwa kuu suurto galinaya in aad u isticmaasho awoodda xafiiskaaga si tayo leh.

4. Awood maqnaanta ayaa inta badan ku baahsan golaha la soo doortay oo ka badan awood isticmaalka. Mararka qaar, golayaasha la soo doortay wax dhacay ayuun bay talaabo ka qaadaan ee iyagu wax ma keenaan, iyadoo intaa isbedelo dhakhsa ihi dhacayaan oo ay saadaalin karaan.

5. Awood maqnaanta wax ay qofka iyo bulshadaba ku keentaa nuglaasho xagga deegaanka ah. Marka uu qofkii aynu u dooranay in uu ina hogaamiyo uu isagu

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

go'aansan waayo in uu ina hogaamiyo uu isagu go'aansan waayo in uu ina hogaamiyo, nuglaan ayaa ina haleelaya iyo in layna dago. Awoodu waa arin feejigni u baahan. Haddii qofku uu awoodii isticmaali waayo, maqnaanta awoodda ayaa marar badan looga dareen badanyahay isticmaalkooda.

6. Sidaa darteed waxa waxtar badan in la buuxiyo meelaha awoodu ka maqantahay lana maareeyo, taas oo ka waxtar badan in la curiyo awoodo cusub. Waxa jira hab caan ah oo mushkiladaha lagu xalilo oo sheegaya in uu ka waxtar badanyahay adoo meesha ka qaada wixii dhibaataada xalinteeda hortaagnaa, halkii aad isku hawli lahayd xoojinta xoogaga wax xalinaya. Arinkan oo dhab ah marka aynu ka hadlayno isticmaalka awoodda.

7. Marka dareenkaas lagu siiyay, waxaad ogaataa in isticmaalka awoodda ee hogaanka la soo doortay uu yahay geeddi-socod leh is dhex gal iyo is kaashi, iyo gor gortan joojta ah oo dhexyaal kuwa leh awood ayay haysataan iyo kuwa leh awood ma haysataan. Qayb ka mid ah Hab-raaca ka gorgortankani waxa weeye in lagu qanciyo hogaanka la soo doortay in awood isticmaalkoodu uu ku ekaado xuduudii la ogolaa, arrinkan oo hoos imanaysa xiriirkii kuu sugayay isticmaalkii awoodda, adkaynayana sharciyadii.

8. Awoodda oo la wadaagaa la mid ma aha iyada oo la bixiyo. Qaar baa rumaysan in awoodu tahay ciyaar isu gaynteedu eber tahay. Haddii aan awooddii ku siiyo ama aad igaga lunsato gorgortan, awoodii markaa ma haysto. Dhinaca marka laga eego waan khasaaray. Hase yeeshee awoodu waa sida jacaylka. Haddii aad cid la wadaagto, ma aad lumin awooddii. Dhab ahaantii haddii halkaad ka bilowday la eego korodhsiimo ayaad heshay.

Adiga iyo shaqaalahaaga ku kaalinaya

Waxaynu aad uga hadalnay xiriirka dhexyaal adiga iyo bulshada ama ciddii ku soo doortay. Haddaad tahay hogaan la soo doortay waa in arrinkan noqdaa ka u horeeya ee aad diiradda saarto. Waxase jira xiriir kale oo daran oo loo baahanyahay inaad ka fikirto xubin gole ahaan, ereyada ah, awood iyo masuuliyad. Waxaa aynu ka hadlaynaa xiriirka aad la leedahay saraakiisha iyo shaqaalaha dowlada hoose. Awooda aad leedahay adoo ah sarkaal la soo doortay (awooda aad wax ku qabanayso) waxa ay ka timid dadka kugu soo doortay sanduuqa codaynta, hase yeeshee kartidaada aad kula imanayso sifooyinkii awoodu waxa ay inta badan ku jirtaa gacanta kuwa aad ka shaqaysiiso iyo kuwa qaybaha kale ee dowladu ka shaqaysiiyaan kana gaysta adeeg iyo barnaamijyo goobta aad ka taliso. Arimahaa inta badan xiriirka jilicdasaan ee ka dhexeeya siyaasada iyo gudbinta wixii ay go'amo lahayd, waxa ka turjumaya kartida aad u leedahay in aad arimahaa maarayso oo aad fuliso. Dowlada hoose oo badan ayay awoodoodu liidataa. Waxa inta badan ka dhiman maamulkii, farsamadii iyo aqoontii xirfadeed ee ay ku fulin lahaayeen

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

siyaasada iyo miisaaniyadaha la rabo. Inta badan ma laha awood iyo masuuliyad ay ku qabtaan shaqadii loo dhiibay. Waxa jira istraatiijiyo badan oo aad isticmaali karto si aad u diyaariso habab fulineed oo tayo leh, waxaan rabnaa in aan soo koobno dooddayna ku saabsan qaybtan iyo kaalintaada awood wax ku qabasho.

In badan oo ah arrimaha laga sheegay awoodu waxa ay si guud, iyo xag bulshaba, ku saabsan yihiin xiriirkaaga aad la leedahay saraakiisha iyo shaqaaalaha dowlada hoose. Waxa aad haysataa awoodo sharci, abaalin, caawin, waana in aanay awoodaasi si fudud kaaga fara bixin kuna lumin madaxa iyo minjaha dhexdooda. Dhinaca kalena shaqaalahaagu ma awood la'a. Bal aynu si kooban u eegno awoodahooda qaar ka mid ah.

- 1) Waxa ay shaqaaluhu inta badan leeyihiin xirfado iyo khibrado ay adagtahay in la bedelo.
- 2) Shaqaaluhu waxa ay leeyihiin dad aqoon gaar ah leh, xog gaar ahna ka haya ururku sida uu u shaqeeyo iyo bulshada. Taasi oo qiimo wayn u leh fulinta barnaamijyada iyo adeegyada socda.
- 3) Shaqaalaha dowlada hoose waxa ay ku sugan yihiin goob aan meelina la mid ahayn waxana ay heli karaan shabakad asxaab ah iyo taageerayaal lagaga hor iman karo golaha, waa haddii shaqaaluhu malaystaan in aad cadaalad darro samaysay xaga awood isticmaalka.
- 4) Dadka ka shaqeeya dowlada hoose waxay haystaan jidad badan oo ay ku bedeli karaan ama ku kharibi karaan ujeedooyinkii wanaagsanaa ee barnaamijyada iyo adeegyada golaha dowlada hoose.

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Hadaad tahay Cuddudda dusheeda wax lagu garaaco, sabir ayaa lagaaga baahan yahay, haddii aad buris tahayna wax garaacid.

Maah-maah Carbeed

Samaynta xidhiidh tayo leh

Xidhiidhka shoqo ee dhex yaala golaha iyo shaqaalaha waa in loo arkaa mid wadaag ah oo isku xidhan. Waa isu baahan tihiiin.

Si aad u guulaysataan iyo si yoolkiinii in badan u wada socdo. Tan micneheedu ma aha in aan khilaaf dhacayn, hase yeeshee waxa waaye in lagu xaliyo si is faham iyo is aamin ah. Halkan waxaad ku arki sidii awood wadaagaa labada gacmood ee dowladda hoose loo ilaalin lahaa iyadoo saxarka laga ilaalinayo, loona shaqaynayo si tayo leh.

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

1. Ta ugu horaysa ee muhiimka ah waxa weeye iyada oo la xoojiyo saraakiisha iyo shaqaalaha si ay u qabtaan waxa aad ka rabto. Inta badan hogaamada la soo doortaa way xakameeyaan shaqaalahooda. Waxa ay hogaamadaasi ku guuldaraystaan in ay siiyaan shaqaalahooda mas'uuliyaddii ay ku shaqayn lahaayeen iyo xoriyaddii ay u baahnaayeen iyo adeegsiyaddii ay ku fulin lahaayeen go'amada shaqo maalmeedka. Curintii iyo dadaalkii dowladda hoose ayaa ragaadi noqonaysa marka shaqaalihii la siin waayo mas'uuliyaddii ay u baahnaayeen iyo madax banaani ay shaqooyinkoodii iyo xilalkoodii loo igmaday ay ku gutaan
2. Waa in aad albaabada xiriirka ee adiga iyo shaqaalaha idiin dhexeeya aad ka dhigtaa qaar furan. Waana in aad isku daydaa in laga ilaaliyo arrimaha lama filaanka ah xiriirkiina, labada dhinacba (madax iyo mijo).
3. Waa in barnaamijyadaada iyo adeegyadaaduba u jeedaan xagga yoolka, shaqaalaha xiriirka aad la leedahayna waa in sidaasi ku wargelisaa. Waa in shaqaaluhu ogyahay dhinaca aad ka imanayso iyo waxa aad doonayso in la qabto. Waxa ugu wayn ee wax yeela wax qabadka dowladda hoose waxa weeye iyada oo aan jirin tilmaamo cad cad oo la raaco, iyo tilmaamaahaasi oo ah qaar xiriir leh oo dhan u wada jeeda.
4. waa in aad ogaataa in talaabooyinka aad qaado ee aad dadka wax ku qasabtaa dhalin karaan is hortaag iyo aar gudasho. Waana isku dayo keena in ay dheeliyaan ama dib u dheeli tiraan xiriirka awoodda, inta badana uma hirgasho.
5. Mar kale, waxa muhiim ah in la sheego in awood wadaagu aanu la mid ahayn awooda oo aad bixiso. Golayaashu si guud waxa ay u egyihiin in ay neceb yihiin in ay cid la wadaagaan awooda iyo masuuliyadda ay bulshada u hayaan, waliba si gaar ah inay awoodaa shaqaalahoodu la wadaagaan ma jecla.

Awooddu waa mawduuc murugsan. Mar kasta oo la soo qaado oo laga dhigo arin(eegid u baahan) horumarinta saraakiisha la soo doortay, doodaa waxa ceeryaamo ku qariya dareenka oo kaca iyo dadka oo shakiya. Hal ku dhegyada caanka ah ee awoodda ku saabsan waxa ka mid ah "Awoodu musuq ayay keentaa, awoodda buuxdaana musuq maasuq buuxa ayay keentaa" . waxa loo baahanyahay in aynu awoodda ka xusuusano waxa weeye faaladii **Disraeli** ee ahayd: " awood oo dhami waa xil, sida aynu u gudanana waa laynagala xisaabtamayaa, dhinaca dadkii ina keenay iyo kuwa aynu wax u qabanaynaba, arinkaasi waa mid jiraya".

**Xubinta Golaha
deegaanka markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Qodobbo muhiim ah

- x Kaalinta awood wax ku qabashadu waa mid ka mid ah shaqooyinka xubinta golaha ee aadka ugu dhaw si xun u isticmaal.
- x Awoodaasi dhinaca kale waa tan caawinaysa golaha si ay tayo xoogleh u yeeshaan si uu u yimaado is bedel bulsho.
- x Waana tan ugu murugta badan xag maamul, qof ahaan iyo wadar ahaanba.
- x Masuuliyadu waa haykalkii sharciga ahaa, iyo aasaaskii awooda, iyada ayeyna xubnaha goluhu ku hawl galaan si ay isbedel u keenaan iyagoo bulshada metelaaya.
- x Waxay xubnaha goluhu haystaan ilo awoodeed oo badan oo ay isticmaali karaan si ay wax u qabtaan .
- x Qofka xubinta gole ahi waxa ugu weyn ee u xaga awooda ka gaysan karaa waxa weeye isaga oo faraha ka qaada in uu awooda u adeegsado dan gaar ahaaneed, iyo in uu ujeediyo awoodii si goluhu awood badan u yeesho iyadoo bulshadii lagu xad gudbayo.
- x Awoodu ma aha uun qorshe xaga sare ka imanaaya oo hoos u soo daadagaya. Awoodu dhinac kasta waa ay u socotaa.
- x Awoodu waa mid dhaqdhaqaaq leh. Wada tashi jooqta ahina dhexyaal ka isleh awood baad leedahay iyo kuwa isleh ma lihidin (awood).
- x Waxa muhiim ah in meelaha awooda wax ka dhiman yihiin xaga bulshada la buuxiyo halkii laga hindisi lahaa booto iyo awood badi.
- x Maaraynta xiriirka awoodeed ee dowlada hoose shaqaalaheedu waa muhiim, sida ay muhiimka u tahay maaraynta xiriirka awoodeed ee bulshada gudaheedu, waxaase laga yaabaa in labadaasi si isku mid ah kuu soo jiidan.
- x Waxa ugu horeeya ee aad qabanaysaa xaga xiriirka awooda waa adoo arka awood siinta cidii kaa soo horjeeday.
- x Awooda oo la wadaagaa la mid maaha awooda oo la iska dhiibo taasi waa qaacidada u horeysa ee awood wax ku qabashada.

1. Weber, Max, Aragtida Ururka Bulsho ama dhaqaale , waxa tarjumay A.M Henderson iyo T. Parsons (New York, Jaamacadda Oxford Madbacadda 1974) p.152
2. French, J.R.B, Jr., iyo Raven, B., “Tiirarka awoodda bulshada” , Dowrin Cartwright (ed.) Baadhitaano ku saabsan awooda bulshada (Ann Arbor, MI, Jaamacadda Michigan, 1959), pp.155-164.
3. Janeway, Elizabeth, Awoodaha dadka jilicda san (New York, Alfred A Knopt, 1960), pp.157-167.

**Xubin Golaha
Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka la
soo doorto**

Qaybta 2aad

Aqoon-is-weydaarsi

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

**Xubinta Deegaanku markuu yahay
Awood-adeegsade**

**X/dhibaanka
Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka la
soo doorto**

Ujeedo:

Ereyga awooda waxaa ku xusan micne aan wanaagsanayn marka la eego afaf iyo dhaqano badan. Waxa laga yaabaa in sababtu tahay iyada oo aduunku u janjeero in lagu xiriiriyo awooda ficil oo xun sida musuqmaasuqa. Awooda oo si xun loo adeegsado, qasab IWM.

Dhab ahaantii lama oran karo awoodu way xun tahay ama way wanaagsan tahay hadii laga sooco dadka isticmaalaya ujeedooyinkooda iyo falalkooda. Waxaa la hubaa in awood la'aan qofna aan wax muhiim ah qaban Karin. Xubnaha golaha ee haysta asaas awoodeed oo haboon iyo xirfadii awooda si tayo leh looga faa'idaysan lahaa, aad ayey ugu guulaysanayaan fulinta baahiyihii goobihii laga soo doortay.

Ujeeddada dood cilmiyeedkan waxa weeye in ka qaygalayaasha laga siiyo fikrad meesha ay ka imanayso awooda ay haystaan ee ay wax ku qabanayaan waxa ay ka qaybgalyaashu fahmi doonaan halka ay ka timaad awood had iyo jeer ay isticmaalaan iyo sida ay u dhalin karaan xiriir awoodeed oo tayo leh oo ay la yeeshaan dadka ay ku tiirsan yihiin xaga wax qabashada.

Wuxuu ka kooban yahay:

Waxa aad hoos ku arkeysaa sharax kooban oo hawlkaasta oo wax barasho ku saabsan iyada oo la qiyaasay wakhtiga aad u baahan tahay. Hadii aad jeclaato in aad tartiibta wax ka bedesho ama meesha wax ka saarto ama ku biiriso qalab waxbarsho oo xagaaga aad ka hindistay way kuu bannaan tahay.

10.1 Layli diyaargarow ah: gole magaalada oo awood badan leh.

Dood kooban oo lagu eegaayo erayga (awood) iyada oo ay ka qaygalayaasha kala qaybqaadanayaan golaha magaalada ee “ magaalada dooda lagu qabanaayo”. Waxa aragtiyaha wadaagaya xubnaha golaha ee magaaloooyinka kale ka yimid iyo xubnaha golaha ee magaalada martida loo yahay (30 daqiiqo).

10.2 Tusmaynta xiriirada awoodda

Waxa ay ka qayb galyaashu xasuusanayaan xaalada adag oo soo martay intii ay xubnaha golaha ahaayeen. Iyaga oo taa cuskanaya ayay diyaarinayaan khariirdad cid kasta lagu xusayo oo tusaysa xiriirada lala leeyahay dadka kale ee bulshada. Waa dadkii uu goluhu u baahday in uu la xiriiro si xaalada uu u maareeyo. Xiriirada waxa lagu qiimaynayaa, wanaag, xumaan, dhexdhexaad, koox koox yarna waa looga doodayaa (60 – 75 daqiiqo).

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

10.3 Bandhigga Tababaraha

Si kooban u soo bandhig kaalinta awood wax ku qabashada ee xubnaha golaha. Isticmaal qalabka qoraalka hore ku jira si aad faraaqa jira u sharaxdo, ee u dhexeeya awood iyo awooda waxa aadan sharaxdaa sideed meelood oo ay ka timaado awooda xubnaha golaha deegaanka. Ka dood xiriirada awoodda ee hogaanka la soo doortay, gaar ahaan xiriirka ka dhexeeya xubnaha golaha deegaanka iyo bulshada. (30 Daqiiqo).

10.4 Qiimayn: Waydiimo naftaada aad ku xoojinayso.

Ka qaybgalayaashu waxa ay buux buuxinayaan waydiimo ku saabsan ilaha awoodda ee ay haystaan haday xubno gole yihiin, iyo awoodaha kuwaas ka mid ah ee qof kastaa doonayo in uu xoojiyo si goluhu tayo badan u yeesho. (60 Daqiiqo).

10.5 Layli: dhacdooyin daran oo ku saabsan isticmaalka awoodda.

Adoo isticmaalaya qoraal ka kooban sagaal dhacdo oo daran oo ku saabsan awood isticmaalka, ka qayb galayaashu ha ka doodaan dhacda kasta hana sheegaan isha awoodeed ee la isticmaalay (45 Daqiiqo).

10.6 Layli xirfad gudbin ah.:

Waxa aad waydiisaa xubnaha in ay si gaar ah u milicsadaan markaa ay la wadaagaan kuwa kale waxa ay ka damacsan yihiin aqoon is waydaarsiga kadib in ay ka yeelaan wixii ay barten eek u saabsanaa sida tayada leh ee awoodda loo isticmaalayo. Ku dhiiri in ay balan ku galaan in ay isbedel sameeyaan (30-40 daqiiqo)

**Xubinta Golaha
Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka la
soo doorto**

10.1: Layli: Is-diyaa ah: GOLE MAGAALO OO AWOOD BADAN:

Waqtiga loo baahan yahay: 30 Daqiiqo

Ujeedo:

Waxa layligan looga jeedaa in la siiyo erayga (awood) dareen caadiya marka lagu isticmaalo golaha, magaalada iyo in la dhiiriyo sidii loo heli lahaa dood qiima leh

Hab-raaca

Ku bilow dood cilmiyeedka kalmadaha (khaanada hoos ku jirta) waxaana aad raacisaa sadex su'aalood. Waxa aad waydiisaa ka qaybgalayaasha inay su'aal kasta ka jawaabaan.

kalmadaha

Markii aan dood cilmiyeedkan saaka ku soo socday, waxa aan maqlay qof leh golaha magaalada ee halkani (magaaladani) aad ayuu u awood badan yahay.

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

Su'aalo

1. Marka aad maqasho erayga (awood) muxuu ku siiyaa oo dareen ah?
2. Qolooyinkiina ku jira golaha magaaloyinka kale, maxaad filaysaan in loola jeedo erayga ah (awood badan).?
3. Qolooyinkiina ka shaqeeya magaaladan maxay idin la tahay in eraygaa looga jeedo?

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

10.2 Layli: TUSMAYNTA XIDHIIDHKA AWOODDA

waqtiga loo baahan yahay: 60 daqiiqo

Ujeeddo:

Layligan waxa la rabaa in uu caawiyo ka qaybgalayaasha si ay si badan ugu baraarugsanaadaan ilaha awooda ee bulshada, taas oo ay waajib tahay in ay eegaan, marka ay fulinayaan ujeedooyinka golhooda. Ujeedo kale waxa weeye in la caawiyo ka qaybgalayaasha si ay u qiimeeyaan saameynta il kasta oo laga fili karo awooda bulshada si ujeedadii u fusho, ishaasi ha ahaato mid wax hagaajinaysa ama ha ahaato mid wax xumaynaysa.

Hab-raaca:

Waydii ka qaybgalayaasha inay xusuustaan xaaladdii dhawayd oo laga rabay golaha in uu cadeeyo mawqifkiisa ama uu qaado talaabo adag oo laga yaabo in xag siyasadeed la isku mari la'yahay, waa go'aan dan badan ku xirnaayeen, khusaynayana kooxo badan oo bulshada ah, waxa aad waydiisaa in ay xaalada si gaar ah u tilmaamaan sheegaana cida ay khusayso.

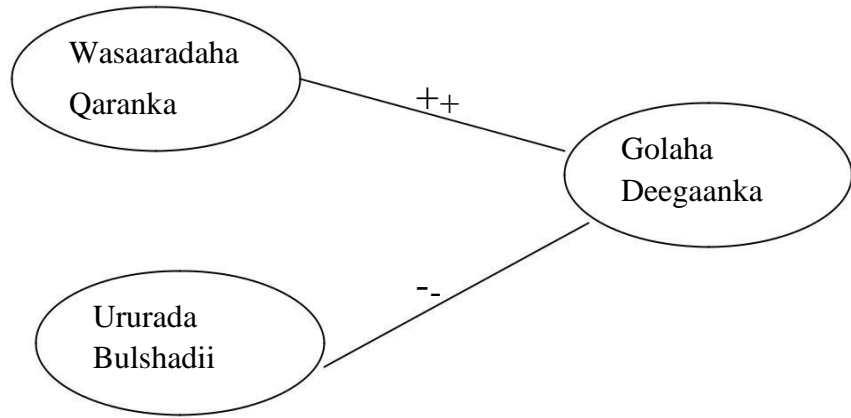
Marka ay ka qayb galayaashu xasuustaan xaaladii waxaa aad waydiisaa in ay buuxbuuxiyaan khariidadii xiriirada awooda ee ku xusan boga soo socda. Waxa aad ku tiraahdaa ku dhiga golaha wareega (Daairada) khariidada bartankeeda ku yaal. Waxana aad sawirada sida ukunta oo kale ah ku qoraysaa magacda danaha bulshada iyo kooxaha uu goluhu baahiyahooda uu danaynayo ama in uu daneeyo ay tahay. Waxa aad soo jeedisaa in magacyada ilaha awooda ee ugu mihiimsan lagu dhigo goobaha ugu xiga dhinaca golaha. Kuwa aan muhiimka ahayna ka fogee halka golaha aad ku sawirtay

Ugu dambayntiina waxa aad waydiisaa ka qaybgalayaasha in ay ku noqdaan khariidadoodii dhamaatay waxaana aad u calaamadisaaa ilkasta oo ka mid ah ilaha awooda sida soo socata.

**Xubinta Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

<p>+ = Ilo awoodeed oo togan - = Ilo awoodeed oo taban</p>
--

Marka ay ka qayb galayaashu dhameeyaan khariidadahoodii gaarka ahaa, waxaa aad u kala qaybisaa kooxo yar-yar oo saddex ilaa shan, mid kasta ka koobanyahay. Ku dhiiri inay xogta wadaagaan iyo dareen kala qaadashada. Xaalad kasta su'aalaha dooda ee muhiimka ah waxa ka mid noqon kara:

1. Waa maxay taageerada ama kaalmada ay gaystaan kuwaa aad ku qortay liiska ilaha awooda ee wax tarka leh ? maxaad yeelaysaa si aad waliba taageero dheeraad ah ugu hesho mustaqbalkooda?
2. Maxay sameeyeen kuwa aad ku qortay liiska wax tar la'aantu si ay isu hortaagaan shaqada ama kaaga- hor-yimaadaan xaaladdaa laga hadlayo? Maxaa la yeeli doonaa si loo tir-tiro mucaaridnadmooda ma loo bedeli karaa taageero? sidee taasi u dhacaysaa?.
3. Maxaa la samaynayaa si loo xoojiyo dadka kale ee bulshada si ay adiga iyo golaha u taageeraan mustaqbalka?

**Xubinta Golaha
Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka la
soo doorto**

10.3 Bandhigga Tababaraha

waqtiga loo baahan yahay: 30 daqiiqo

Ujeeddo:

Soo jeedintaan waxa looga jeedaa in ka qaybgalyaasha lagu siiyo fikrad iyo doorka awood adeegsadaha (awood wax ku qabashada) iyo in la siiyo fikrad asaasi ah oo ay ku isticmaali karaan layliga qofka ama kooxda loogu talo galay ee ku jira dood cilmiyeedkan.

Hab-raaca

Diyaari waxa aad soo ban dhigayso adoo adeegsanaaya warka qoraalkii hore ku jiray ee ku saabsanaa kaalinta qofka awoodiisa wax ku qabsanayo. Waxa aad ku soo dartaa farqiga u dhaxeeya masuuliyadda iyo awooda, waxaadna sharaxdaa sideed meelood oo ay xubnaha goluhu awood ku heli karaan, waxa aad gorfaysaa xiiriirka awoodeed ee hogaanka la soo doortay, gaar ahaan xiriirka awoodeed ee xubnaha golaha iyo bulshada.

Wararkii aad ku qoratay kaararkii aad wax ku soo qoratay ayaa ku caawin kara in aad si habaysan ugu koobto ulana socoto barnaamijka. Waydii su'aalo hadba inta jeedinta socato si aad u baarto in ka qayb galayaashu kula socdo oo uu fahmahmay. Waxa aad ku kabtaa soo jeedinta waxyaalo la arko, sida warqado waawayn ah oo la soo daabacay iyo sawiro filimo ah oo la soo bandhigo si ay fahamka ugu taageeraan.

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Waqtiga loo baahan yahay: 60 daqiiqo.

Ujeeddo:

Sida mid inaga mid ihi uu awoodda wax ugaga sheegay buug hore loo daabacay, awoodu waa sida dhar kala nooc nooc ah oo lagu dulsaaray miis qof warata ahi leeyahay. Waana ay adagtahay in aad maradeeda garato ama in ay kula egtahay, ilaa aad taabato oo aad ka gashato. Nimanka la yiraa French iyo Raven ayaa keenay darajooyin badan oo awooda ah, taas oo anagana mid ama laba xagayaga kaga darnay. Ilaaha awoodda saddex ka mid ahi (abaaalmarinta, Qasabka, Iyo awooda sharci) waxay diiradda saarayaan qofkii awooda hayay iyo kartida uu u leeyahay inuu bedelo dhaqanka dadka kale haba ka madax adaygaan isbedelkaasi. Afarta awoodood ee kale (Khabiirka, xogta, Awoodda la cuskado, Iyo awoodda xiriirka) waxa guusha barkeed awood haystaha siiya fikradda dadka kale ka qabaan.

Layligani waxa uu garansiinayaa ka qaybgalayaasha noocyada awoodda ee ay haystaan iyo inta ay ka isticmalayaan nooc awoodeed kasta, iyo noocyada ay ku shaqaynayaan si ay u kordhiyaan kartidooda.

Hab-raaca:

Sii ka qaybgale kasta sawir ka mid ah waydiimaha is qiimaynta. kor u akhri tilmaamaha ku xusan xagga sare ee waydiimaha, halka ay ka qaybgalayaashu iyaga oo kula socda ay hoos u akhriyayaan. Waxaad waydiisaa ka qaybgalayaasha in ay buux-buuxiyaan waydiimaha kaligood. wuxuu arrinkani qaadanayaa 15 Daqiiqo.

Marka ay ka qaybgalayaashu waydiimaha dhamaystiraan, u qaybi saddex kooxood, waxa aad u soo jeedisaa ka qaybgalayaasha in waxa ay qoreen ay kooxahooda, kooxba kooxda kale la wadaagaan soona jeediyaan sida qof kasta oo ka qaybgalayaasha ahi uu si ka tayo badan (sidii hore) uu u isticmaali lahaa nooca awooda ee la doortay.

Haddii waqatigu saamaxo, isku keen ka qaybgalayaasha kuna marti qaad inay wadaagaan wax qiimo leh oo ay ka heleen layliga.

Tilmaamo:

Qof kasta oo xubin gole ahi wuxuu leeyahay noocyo awoodeed, inkasta oo nocdayaas darajooyinkoodu kala sareeyaan, si uu howshiisa si tayo leh ugu guto. Waxa su'aalahan loo qorsheeyey si ay kaaga caawiyaan sidii aad u qiimayn lahayd awoodaha kala duwan

ee aad haysato iyo sidii kor loogu qaadi lahaa awoodaasi si aad u hagaajiso heerka tayadaada, marka aad buuxbuuxinayso waxa aad ku qortaa calaamada afargeesyada hadalada ku hor qoran ee ku saabsan todobada nooc awoodeed, adoo ka tarjumaya sida aad damacsan tahay xubin gole ahaan in aad awooda u isticmaasho.

**Xubinta Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

	Maya ma dhacdo,	ilaa waxoogaa ayay jirtaa	in xad ah bay jirtaa
1) AWOODDA CIQAABTA: Waxa ay dadka kale ay rumaysan yihiin in aan ku ciqaabi doonto casilaad, eryid, dano uu waayo.	☐	☐	☐
2) AWOODDA SHARCI Xilkayga ayaa i siiyey in aan awoodda iyo saamayn ku yeesho dadka kale.	☐	☐	☐
3) AWOOD LA CUSKADO Waxa ay dadka kale ii arkaan qof leh saamayn dhalisa mudan ixtiraam, adeecid, iyo in daacad la ii noqdo.	☐	☐	☐
4) AWOODDA KHABIIRNIMADA Waxa ay dadka kale rumaysan yihiin In aan leeyahay cilmi gaar ah, xirfad ama Khibrad caawinaysa sidii ay si tayo leh Waxa ay rabaan ugu qaban lahaa.	☐	☐	☐
5) AWOODDA XOGTA Waxa ay dadka kale rumaysanyihiin in Aan hayo xog ama heli karo xog iyaga Muhiim u ah.	☐	☐	☐
6) AWOODDA XIDHIIDHKA Waxa ay dadka kale rumaysan yihiin Inaan xidhiidh la leeyahay dad muhiim ah ama wax saamayn kara taasi ayaga ha u noqoto jawaabaha ay u baahnaayeen	☐	☐	☐

7) Dadka kale waxay aaminsanyihiin, in aan ku abaalmarindoono magacaabis, axsaan, aqoonsi, warbixin helid iyo dano kale

Bal eeg inta aad jeceshahay in dadka kale qiyaasaan in aad ka haysato noocyo awoodeed badan, awood kasta oo awoodaha ka mid ahna ka haysato in badan. Hadii arinku sidaa yahay waa maxay talaabooyinka aad qaadayso si aad u kordhiso awoodaada iyo saamayntaada xubin gole ahaaneed?

1. Ku sheeg hoos nooca awoodda ee aad jeceshahay ina aad ku shaqayso si aad u kordhiso awoodaada qof ahaaneed ama saamayntaa xubin ahaaneed?

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

2- Waxaad hoos ku qortaa xaalad ama laba xaaladood oo aad doonayso in aad kor ugu qaado is kartidaada.

3- Awoodaada aad kordhisay iyo wax **saamayntaadu** ma waxay ugu horeyn u jeedaa xaga(**calaamee mid ama wax badan**)

Dhinaca xubnaha golaha ee kale _____

Shaqaalaha dawlada hoose _____

Kooxaha bulshada _____

cid kale _____

4- Waa maxay talaabooyinka aad qaadayo si aad u kordhiso awoodaada gaarka ah si aad u **fuliso waxyaabaha** aad rajaynayso.

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Waqtiga loo baahan yahay: 45 daqiiqadood.

Ujeeddo:

Waxa layligan looga jeedaa in la siiyo ka qaybgalyaasha tababar ay ku gartaan nooca awoodda ee loo isticmaalay dhacdooyin dhawr ah oo marar badan ka dhaca bulshada.

Hab-raaca

Waxaad siisaa ka qaybgale kasta nuqul (eeg bogaga soo socda) ay ku qoran yihiin dhacdooyinka daran oo ku saabsan isticmaalka awoodda. Waydii ka qaybgalayaasha in ay akhriyaan dhacdooyinka.

Marka ay ka qayb galayaashu akhriyaan dhacdooyinkan, u qaybi kooxo yar yar koox walba weydii inay ka doodaan dhacdo kasta, calaamadee nooca awoodda ee dhacdo kasta lagu isticmaalay ka dibna xulashooyinkooda geli meelaha banaan ee hoose.

Marka la gaaro 20 daqiiqo, dib ula kulan ka qaybgalayaashii, waxaadna waydiisaa in ay ku siiyaan warbixino iyo in ay natiijooyinka isu eegaan

Sagaal dhacdo oo daran

Dhacdada 1aad:

Waxa loo baahday in lagu soo kordhiyo suuq cusub magaalada Afgooye si dakhliga gobolka kor loogu qaado. degmaduna ma haysato waxyaabihii u suurta galin lahaa dhisidda suuqa inkasta oo shaqaalaha farsamadu soo jeediyeen in dhiska mar qayb la dhiso iyada oo la isticmaalayo kharashka degmada. Wuxuu goluhu go'aansaday inuu dhulkii bixiyo si ay ganacsatada ugu suurta gasho ina ay ku dhisaan kharashkooda gaarka ah loona soo celiyo mudo(10) sanadood ah.

Noocyada awoodda

Dhacdada 2aad:

Golaha ayaa qaatay amar ay ku xakamaynayaan saacadaha cunista qaadku in ay noqdaan 4:00-6:00 galabnimo.

Noocyada awoodda

Dhacdada 3aad:

Haweenka ayaa ku qancay in (100) doolar qofkasta oo hawaaynay ah oo qaangaar ahi bixiso sanadkii si loo dhiso xarun ay dumarku xirfado ku bartaan

Noocyada awoodda

Dhacdada 4aad:

Fikrad ayaa la keenay ah in la beero geedo si loo ilaaliyo deegaanka, dugsi sare ayaa masuuliyadaa dhir beerista qaatay.

Noocyada awoodda

Dhacdada 5aad

Golaha ayaa soo jeediyay lacag wareegto ah oo kor loogu qaadayo haweenka qof-qof si ay u noqdaan qaar kunturaadyo qaata.

Noocyada awoodda

Dhacdada 6aad

Sanadkii u danbeeyay markii la doortay ayay laba xubnood oo cusubi ogaadeen in lunsiga lacagta goluhu ay noqotay wax caadi ah oo ay ogolyihiin xubnihii hore e golaha sii joogay. Waxaana ay ka codsadeen golaha inuu dooro koox hawleed baarta degmada waraaqaheeda lacagta ku saabsan. Markii arrinkaasi soo shaac baxay ayay golihii ku kaliftay inuu doorto koox hawleed lana sameeyo baaritaan.

Noocyada awoodda

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

Dhacdada 7aad.

Golaha ayaa si guul leh u xaliyay dhibaato ku saabsan xoolo badan oo daaqaya wadooyinka waaweyn agtooda, markii uu soo saaray ganaax ah (500) oo doolar ama xarig hal bil ah ciddii arrinkaa jabisa. Tan oo hoos u dhigtay shilalkii ka dhacayay wadooyinka sedex meelood laba meel muda sanad gudahii ah.

Noocyada awoodda

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Dhacdada 8aad

Xubin gole deegaan ahaan ayaa isa saaray talaabo ah inuu ku qanciyo dhamaan xubnaha xaafadaha yar- yar e degmada matala in ay siiyaan ama u iibiyaan dhul haweenka si looga dhigo xarumo xirfadaha loogu tababaro.

Noocyada awoodda

Dhacdada 9aad:

Xubin gole ayay u suurta gashay ina ay qof hogaan ah oo fulin ah ugu yeerto inuu booqashooyin ku tago xarun caafimaad oo asaasi ah taas oo fa' iido badan yeelatay oo heshay taageeradiisa si miisaaniyad iyo kharash dheeraad ah goobtii loogu helo.

Noocyada awoodda

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Waqtiga loo bahan yahay:30-40 daqiiqo

Ujeeddo:

Layligani wuxuu caawinayaa ka qaybgalayaashu sidii ay u gudbin lahaayeen khibradii ay ka heleen aqoon is waydaarsiga ee lagu isticmaali lahaa nolosha dhabta ah e ku saabsan hawlaha loo soo doortay saraakiil ahaan. Wuxuu layligani diiradda saarayaa soo qaadista waxyaalaha la filan karo, iyo in la gudo-galo qorshayaal dhab ah (dhab ah) iyo in qofku balan galo. Shaqada inta badan qofka ayaa qabanaya halka uu qeybna la wadaagayo cid kale.

Faraq wayn ayaa u dhaxeeya waxa oo aad garato

Iyo

Wixii oo aad qabato

Waxa guud ahaan laysku raacsan yahay in yoolka tababarku yahay in la hore mariyo sida ay dadku wax u sameeyaan iyada oo la tusayo siyaabo ka wanaagsan (sida ay hada sameeyaan). Run ahaantii guusha khibrada tababarka waxa lagu qiyaasi karaa inta qofku kobco ee isbadalo tababarka dhexdiisa iyo tabarka ka dibba.

Tababarka way yartahay inta uu sida ay tababarayaashu rajaynayaan u saameeyo ka qaybgalayaasha aqoon iswaydaarsiga, gaar ahaan marka ay saacado kooban tababarkaa qaataan. Farxada marka hore joogtaa waxay dhakhso u lumaysaa marka qofkii la tababaray ay ka horyimaadaan caadooyinkii hore ee shaqada, ee ay is hortaagaan caawiyayaashiiisii shaqada, kuwaasi oo aan tababarkan la wadaagin.

Dhinaca kale, balanta uu u galay qofku tababrakii iyo inuu isbadal sameeyo markii la gabagabaynayay aqoon isweydaarsiga, waxa uu caawinayaa in ka qaybgalayaashii ka xoog bataan waxyaalaha ka hor yimaada waxbarashadoodii, ama naftooda ka yimaada ama goobta ay ka shaqaynayaan.

Tababaruhu wuu caawin karaa ardaydaa sidii ay si guul leh uga gudbi lahaayeen aduunkii waxqabadka, hadii uu dhigo layliyo qorsheed kooban. Sidan uga fikir.

Waqtiga lagu qaato dhiiri galinta in la gudbiyo wixii la soo bartay waxa laga yaabaa inuu noqdo ,midka kala soocaya xiliga si kooban loogu qaadanayo afkaaro qiimo leh iyo xiliga la guda-galayo khibrad noloshii wax ka badalaysa

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Layli

Waxa aad ku qaadataa ugu yaraan nusa-saac, marka ay dood cilmiyeedku **dhammaado**, inaad dareenka ka qaybgalyaasha u soo jeediso waxyaabihii muhiimka ahaa ay barten. Kuna dhiiri gali in ay arrimahan ku tijaabiyaan kuna fuliyaan shaqoyinkooda golaha (marka ay laabtaan). Waxa aad ku bilowdaa **in** aad ka qaybgalayaasha siiso (15) daqiiqo si ay si gaar ah uga shaqeeyaan waydiimo fudud oo ku saabsan gudbinta waxbarashada.

Marka ay ka qaybgalayaashu dhameeyaan waydiimaha, waxa aad waydiisaa in ay si dhakhso ah ugala qayb qaataan kooxdan laba ama sedex arrimood oo ay damacsanyihiin in ay u qabtaan si ka duwan sidii ay hore ugu qaban jireen (kaalintooda xubin gole ahaaneed), iyagoo awoodooda waxku qabanaya. Taa oo dood cilmiyeedka lagu gabagabaynayo.

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

WAYDIIMO KU SAABSAN GUDBINTA WIXII LA SOO BARTAY

Ku qaado daqiiqado xoogaa ah in aad milicsato kaalinta awood wax ku qabashada, iyo fikradaha cusub ee aad ka dareentay. Markaa halkan banaan ee hoose ku qor eray ama laba eray si aad u sharaxdo waxa ku soo jiiday ee aad ka baratay naftaada intii aad aqoon iswaydaarsiga ku jirtay.

Adoo eegaya wixii aad naftaada ka baratay iyo waxyaabaha badan ee suurta galka ah ee lagu soo bandhigay aqoon iswaydaarsigan, waa maxay labada ama sadexda arrimood ee aad doonayso in aad qaab sidii hore ka duwan u qabato kaalintaadii xubin awoodiisii wax ku qabanaya ahaaneed.?

1. _____
2. _____
3. _____

ugu danbayn waa maxay carqaladaha naftaada xageeda ah ama goobta shaqada ah ee aad filayso in aad la kulanto inta aad isku dayayso fulinta isbadaladan? Maxaad qaban doontaa si aad u qaado ama u yarayso dhibaatooyinkan?

**Carqalad
carqalada**

falkii aad ku qaadaysay

1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____

**Hadaad baran karto
waad fari kartaa**

**XubintaGolaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

ENGLISH

1. Accountability

2. Action plan

3.Active Listening

4.Alternative

5.Application

6.Assessment

7.Authority

8.Awareness

9.Basic Education

10.Benificiery

11.Cabacity Building

12.Case Study

13.Chick list

14.Civic

15.Collaboration.

16.Commitee

17.Communicator

18.Community

SOOMAALI

-Xisaabtan

-Xilkaa Saaran yahay

-Qorshe hawleed.

- Qorshe Wax-qabad

-dhegaysi feejigan

-Dhegaysi Darban

-Dhegaysi Mug leh.

-Kala Doorasho

-Wax bedeli kara wax kale

-Arji

Codsi

Adeegsi

-Qiimayn

-Qiyaasid

-Awood Maamul

-Mas'uuliyiin

- Wacyi-galin

-Ka war qab

-Wax-barasho Asaasi ah.

-Dan ku Qabe

-Ka faa'iidayste

-Kobcin wax Qabad

-Awood dhisid.

-Daraasad Xaaladeed

- Kiss Barasho

-Liis Hubineed

-Madani

-La xiriira magaalo

-muwaadin

-Gacan siin

-Wada shaqayn

-Is Caawimid

-Guddi

-Xariiriye

-Isgaadhsiye

-Bulsho

-Jaaliyad

**Xubinta Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

Aqoon isweydaarsi

**Qoraalka
Tababarka**

**Xubinta Golaha
Degaanku markuu
yahay Awood-
adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

38

- 19. Community Development
- 20. Concepts
- 21. Conceptual Hat Rack
- 22. Conflict
- 23. Consensus
- 24. Consequently
- 25. Constituency
- 26. Co-operation
- 27. Council
- 28. Councilor
- 29. Counter productive
- 30. Criteria
- 31. Critique
- 32. Decision Maker
- 33. Definition
- 34. Delegation/Delegate
- 35. Democracy
- 36. Description
- 37. Dialogue
- 38. Effective
- 39. Effective leadership
- 40. Efficiency
- 41. Elected Leadership
- 42. Empower/Empowerment

- **Horumarin Bulsho**
- Horumarin Jaaliyadeed
- **Fikrado**
- Aragtiyo
- **Fikrada Metalaada Xilalka**
- **Koofiyadaha Matalaya Dowrarka**
- Khilaaf
- Is-afgaranwaa
- **Rayi la isku raacay**
- Wadar ogol
- Aqbalaad Fikrada guud
- **Natiijo**
- Cawaaqib
- **Dagaan Doorasho**
- **Iskaashi**
- Wada shaqayn
- Gole**
- Xubinta Gole Deegaan**
- Xubin ka tirsan Golaha deegaanka
- **Tacab Khasaarin/ Maax Dumin**
- Lid ku ah.
- **Cabirka wax lagu saleeyo**
- Shuruudo wax lagu saleeyo.
- **Dhaleeceyn**
- **Go'aamiye**
- **Qeexid.**
- **Wakiilasho**
- Ergo
- **Demoqraadiyad**
- **Qeexid**
- Sifo
- Sharax
- **Wada Hadal**
- **Wax ku ool**
- Sidi la rabay wax u tarid.
- **Hogaaminta wax ku oolka ah.**
- **Wax qabad fiican leh**
- **Hogaaminta la doortay**
- **Awood siin**
- Awood u fasaxid

Aqoon isweydaarsi

**Qoraalka
Tababarka**

**Xubinta Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

39

43.Enabler/Enable

44.Essay

45.Ethical

46.Evaluation/Evaluate

47. Evaluation Survey

48.Exercise

49Facilitator

50.Feed back

51.Financier

52.Gender

53.Goal

54.Good Governanace

55.Government

56.Group Discusion

57.Guide

58.Hand Book

59.Human Resources

60.Human Settlement

61.Implementation

62.Information

63. Institution

64. Institution Builder

65.Institutionalize

66.Instruction

67.Key Point

-Karti galin/ Kartigaliye

-Karti siin

-Qormo

-Maqaal

-Hab-dhaqan/ Anshax

-Qiimayn

-Qiimayn Sahan

-Baaritaan qiimayneed

-Layli

Fududeeye/Sahle

War Celin

Jawaab Celin

-Masuul Maaliyadeed.

-Lammaane

-Hadaf

-Yool

-Maamul Wanaagsan

-Dolwad Wanaag

-Xukuumad

-Dood kooxeed

-Tilmaamid

-Hage

-Tilmaan Bixiye

-Tilmaame Bare.

-Khayraadka Dadka

-Degaamaynta Aadanaha

Degaamayn

-Hirgalin

-Fulin

-Xog

-Wargelin

-Hay'ad

-Haya'ad Dhise

-Hay'deeye

-Amar

-Wax barasho

-Wax barid

-Qoddobbo Muhiim ah.

Qoddobbo Ma Dhaafaan ah

Aqoon isweydaarsi

Layli

68.Leadership Process

69.Learning

70.Learning Objective

71.Local Government/Authority

72.Majority

73.Management Process

74.Meeting

75.Minority

76. Minutes

77. Mission

78. Monitoring

79. Negotiation/Negotiator

80. Networking

81.Organization

82. Over seer

83. Over view

84. Participants

85. Perception

86. Performance

87. Perspective

88. Policy

89.Policy Maker

90. Power Broker

-Geedi socod Hoggaamineed

-Barasho

-Wax Barasho

-Tacliin Barasho

-Ujeeddooyinka Barashada

Yoolka Barashada

-Dawladda Hoose

-Aqlabiyad

-Inta Badan

-Geedi Socodka Maaraynta

-Kulan

-Shir

-Inta Yar

-Laga tiro badan yahay

-Hadal Qor

-Hadal qoraal

-Ergo

-Risaalo

-La socod

-La saan qaad

-Wada Xaajood siiye

-Wada Hadal siiye

-Gorgoriye

-Shabakadeyn/Nidaam hawleed oo wada shaqaynaya

-Urur

-Korjooge

-Dulmar/Guud Mar

-Ka-qayb-galayaasha/Kaqayb-qaatayaasha

-Faham/Dhugmo/Garasho.

-Waxqabad/Fulin Hawleed.

-Ka eegid wajio kala duwan.

-Qorshe Hawleed/Khidad/Siyaasad

-Siyaasad Dejiye

-Awood wax ku qabte/Awood adeegsade

**Xubinta Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

**Xubinta Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

41

91. presentation	-Soo Bandhigid/ Soo jeedin
92. Proactive	-Ka hor degid/ Qorshe Curiye/Qorshe raac
93.Process	-Geedi socod/ Socodka
94.Questionnaire	-Weydiimo Qoran/ weydiimo taxane ah/weydiimo Sahan ah
95.Quorum	-Tirada ugu yar ee shirku ku ansixi karo
96.Rational	-Maan-gal/ Macquul
97.Reactive	-Falcelin/ Qorshe laawe/Arrin ku baraarug
98.Reference	-Tixraac/ Raad raac
99.Reflection	-Milicsi/ Faham Celin
100.Resources	-Khayraad.
101.Revenue	-Dakhli
102.Role play	-Door-jelid/ Door ciyaarid/ Door Matalid
103.Session	-Fadhi/ Kulan
104.Shared Vision	-Aragti wadaag
105.Simple Majority	-Aqlabiyad hal dheeri ah.
106.Simulation	-Iska yeelid/ U ekeysiin
107.Slums	-Bul caws/ Carshaan/Isku raran
108.Solution	-Furdaamin/ Xal
109.Stakeholders	-Daneeyayaal.
110.Strategic Plan	-Qorshe istaratijiyadeed.
111.Strategy	-Istaratijiyad/ Tab/xeelad
112.Summary	-Soo koobid/ Khulaaso
113. Symptoms	-Astaamo/ Calaamado
114. Systematic	-Habaysan/ Nidaamsan
115.Technique	-Farsamo/ Xeelad.
116.Training Design.	Jaanjooyada Tababarka/Naqshadeynta Tababarka
117.Training Material.	-Agabka Tababarka/Qalabka Tababarka
118.Traing Need assessment.	-Qiyaasid baahida Tababarka/Qiimeynta Baahida Tababarka
119.Transparency.	-Daahfurnaan/ Hufnaan/ Wax qaris la'aan
120.Transparent	-Qof aan waxba qarainaynin.
121.Unanimous	-Loo dhan yahay/ Gidigood.

- 122.Vision.
123.Warm up exercise
124.Workshop.

Priority two words.

- 125.Acknowledgment
126.Administrative Fixes.

- 127.Analysis
128.Assignment.
129.Assuption
130.Benchmark
131.Challenges
132.Collective
133.Conceptual frame work

- 134.Constructive
135.Conventional Wisdom

- 136.Corruption
137.Dilema
138.Diversity
139.Encouraging
140.Fundamental
141.Identification
142.Individual Contribution.

- 143.Infrastructure
144.Input.
145.*nsight*.
146.Inspiration.
147.Interaction.
148.Judgement
149.Land Use Malaise.
150.Multipurpose
151.Output.
152.Potential Candidate
153.Pre-training.
154.Priority
155.Problem Solver

- Aragti fog**/Aragti dheer
-**Iskulalayn**/Qandhicin/Diiran
-**Aqoon Isweydaarsi.**

- Garwaaqsi**/Garawsi/Mahad-celin
-**Adeegsi**

- Gorfeyn**/Falanqeyn/Taxliilin/ Kala shiilid
-**Shaqo Mucayin ah**
-**Maleyn**/Si u qaadasho
-**Bar qiyaaseed**/Bartilmameed
-**Caqabad**/Loolan/Hardan
-**Kooxeed**/Urureed/Wadareed
-**Qaab- dhismeed fikir**

- Wax dhisid**/Dhismo-gal
-**Xikmad soo jireen ah.**

- Musuq-maasuq**/Laaluush.
-**Laba daran mid dooro**
-**Kala duwanaa**n/Kala gedisnaa
-**Dhiiri-galin**/Geesinimo galin.
-**Asal**/Aasaasi.
-**Tilmaamid**/Baadi sooc/Aqoonsi.
-**Gacan ka geysi qofnimo**/In qof biiri

- Dhismo-hooseed.**
-**Wax galin**
-**Aragti Maskaxeed.**
-**Maan-godlin**/Ra'yi fiican helid.
-**Isdhex-gal**/isla fal-gal/Isku dhafmid.
-**Xukun**/Go'aan
-**Aafada dhul boobka**/Dhul ku habsa
-**Ujeeddo badan**/Ujeedooyin kala du
-**Wax ka soo saarid.**
-**Musharax dihin**/Musharax iman kara
-**Tababar horaad**/Tababar hortii.
-**Mudnaan.**
Furdaamiye/Xaliye dhib

**Xubinta Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

156. proficiency	- Xirfad Hanasho /Aqoon sare u leh.
157. Public	- Dan guud
158. Public Sector.	- Qeybta Dowladda
159. Public Service	- Adeeg guud.
160. Regulation	- Xeer Hoosaad.
161. Self Governance.	- Isxukumid/ Ismaamulid
162. Self Introduction.	- Is-sheegid/Is-tilmaamid.
163. Self study.	- Wax-Isbarid
164. Self Assessment	- Isqiyaaqid/Isqiimeyn.
165. Shrinking Resources.	- Khayraadka sii yaranaya
166. Technical	- Farsamo/Farsamayn
167. Training needs.	- Baahi tababar.
Priority three Words	
168. Absolute Poverty	- Saboolnimo
169. Absolute	- Gebi-ahaan/Buuxda.
170. Application Commitments	- Nidar-fulin/Daba-qaad ballan
171. Bureaucracies	- Biroqraadiyad/Xafiisyad Dawladda oo shaqadoodu gaabis tahay
172. Caution	- Taxadar/Digniin.
173. Density	- Cufnaan/Jirmiga shega.
174. Environmental Degradation	- Hoos u dhac deegaan/deegaan burburin degaanka
175. Equilibrium	- Dheeli-tir/Is-le'eg
176. Hawker	- Ha is wareerin/Dadka badeecada naadiya
177. Implication	- Maldahnaan/Hadal aan dhab loo muujin laakiin laga fahmi karo wajiga qofka.
178. Jurisdiction.	- Haya'addaha Garsoorka.
179. Legal Requirement.	- Baahida Sharciyeed.
180. Legislation.	- Xeer Dejin.
181. Legitimate	- Sharci ahaan/La aqbali karo
182. Matchmaker	- Isku aadiye wax isku habboon
183. Misinterpretation	- Fasiraad xumo/Fasiraad qaldan
184. Off-spring	- Farac.
185. Optimistic	- Samo-filasho/Samo arag/Dhanka Wanaagsan ka eeg

**Xubinta Degaanku
markuu yahay
Awood- adeegsade**

**Tababarka
Hoggaanka
la soo doorto**

186.Partnership	- Wadaag /Wada lahaansho.
187.Pessimistic	- Xumo arag /Xuma filasho/Dhanka xun ka eeg
188.Phenomina	- Ifafaalayaal.
189.Professional	- Xirfadle /Xeel-dheeri
190.Recycle	- Dib u warshadayn /Dib u nacfi
191.Rules.	galin - Qawaaniin /Xeer -
192.Status Quo	Xaalad taagan
193.Stimulation.	- Xiiso galin /Fi-fircooni galin.
194.To Wear different Hats.	- Xilqaad badnaan /Kaalimokala duwan qaa
195.Waterpolution.	- Biyo Biyood /Wasakhaw Biyood/Dhiiq
196.Facilitator	- Fududeeye
197.Financier	- Masuul Maaliyadeed
198.Gender	- Lammaane
199.Negotiator	- Gorgoriye/Wada hadal siiye.
200.Overseer	- Korjooge.
201.Policy Maker	- Siyaasad dejiye
202.Power Broker	- Awood Adeegsade.
203.Institution Builder	- Hay'ad dhise
204.Leader	- Hogaamiye
205.Leadership	- Hogaamin